

FRAZEMI SA SASTAVNICOM PADALINA U BUGARSKOM I HRVATSKOM JEZIKU

Nika Presl

Gabrijela Jagetić

В статията на няколко нива са анализирани български и хърватски фраземи с компоненти „мъгла“, „сняг“, „дъжд“, „роса“, „слана“ и „град“. Определени са семантичните и структурните прилики и разлики между дадена фразема и еквивалента ѝ в другия език. Целта на статията е чрез анализ на фраземи с посочените компоненти в български и хърватски език да се разпознаят и открият определени проблеми, които биха могли да възникнат при превода и разбирането на съответната фразема, и на тази основа да се окаже помощ при преодоляването на междуезиковите бариери.

Ключови думи: фразема, фразеологичен израз, валежи, проблеми при превода

The aim of this work is a contrastive analysis of Bulgarian and Croatian phraseological units with components precipitation. We wanted to conclude what are the similarities and differences between Croatian and Bulgarian languages, according to their phraseology in the form of words to express precipitation; thanks to relations of those two languages, what are the difficulties during translation and language acquisition.

Key words: contrastive analysis, phraseology, precipitation, translation, language acquisition

Sredstvima kao što su frazeologizmi i frazeološki izrazi temeljeni na karakteriziranju ljudskih osobina i raznih pojava, najintenzivnije dolaze do izražaja etnokulturološke osobitosti jednog naroda, u kojima se ocrtavaju način života, narodni običaji i tradicije. *Kontrastivno istraživanje jezičnog materijala takvog karaktera može samo biti dokaz etničkog i jezičnog srodstva, a u ovom slučaju, između ostalog, može nam pomoći razotkriti općeslavenske crte i osobitosti, a u isto vrijeme pokazati nam ono što je jedinstveno za bugarski i hrvatski narod* (Крумова-Цветкова 2008: 80).¹

Poznato je da između Hrvatske i Bugarske postoji kulturno-političko-geografska veza čiji dio nedvojbeno čine i naši jezici koji spadaju u istu podskupinu slavenskih jezika, onu južnoslavensku. U ovom ćemo se radu baviti analizom i usporedbom frazema sa sastavnicom padalina u hrvatskom i bugarskom jeziku koja je posebno zanimljiva upravo zbog srodnosti

¹ Vlastiti prijevod

naših jezika. Pokušat ćemo ukazati na razlike i sličnosti između hrvatskih i bugarskih frazema sa sastavnicom padalina, odrediti na čemu se one temelje te, na temelju teorije, ali i našeg osobnog iskustva u prevođenju ova dva jezika, pokušati doći do određenih zaključaka vezanih uz problematiku prevođenja, ali i usvajanja frazema ove vrste. Naime, svakom je prevoditelju jedan od najvećih izazova napraviti kvalitetan prijevod, tzv. *prijevod u duhu jezika*. Razni stručni i tehnički prijevodi, usprkos svojoj ponekad teškoj i slabo poznatoj terminologiji, ne predstavljaju kreativni izazov koji se neizbježno krije u prevođenju živog jezika u svakodnevnoj uporabi.

Za ovaj rad prije svega je bilo nužno izdvojiti određene lekseme kojima se izražavaju padaline. Oni koje smo koristile u daljnjoj analizi su: magla, kiša, snijeg, tuča, rosa i mraz. Nakon selekcije leksema koji su bili potrebni za analizu, iz hrvatskih i bugarskih standardnih i frazeoloških rječnika smo izvadile frazeme s tim sastavnicama. Na taj smo način sastavile korpus od dvadesetak hrvatskih i skoro trideset bugarskih prikupljenih frazema i njihovih sinonimskih parova. Pri tome valja napomenuti kako nisu svi izdvojeni frazemi bili upotrebljivi u ovoj analizi. Mi smo se odlučile koncentrirati samo na one frazeme koji u oba jezika postoje s istom sastavnicom. Dakle, ukoliko bismo pronašle ekvivalent, nastavile bismo s analizom.

Frazeme između kojih smo radile usporedbu smo analizirale na nekoliko razina. Dakle, polazišna točka same analize je bila sličnost u značenju hrvatskog frazema i njegovog bugarskog ekvivalenta. To značenje ima zaista širok raspon: od karakterizacije čovjeka, stanja očajanja i nemoći, označavanja učestalosti neke pojave, ali i kašnjenja nekoga ili nečega pa sve do *prodavanja magle* i ljenčarenja. Na temelju toga smo potvrdile uvodnu tezu o frazemima kao jednom od načina na koji dolaze do izražaja osobitosti, tradicija i način života određenih naroda. Nakon određivanja značenja frazema, tražile bismo ekvivalente u drugom jeziku te izdvojile za daljnju analizu odgovarajuće frazeme na temelju istih sastavnica. Uzevši u obzir sastavnice i značenje frazema, određivale smo semantičke i strukturne različitosti i sličnosti te komentarom pokušale odrediti težinu usvajanja određenih frazema i moguće poteškoće prilikom prevođenja istih.

Što se tiče porijekla frazema, neki frazemi imaju ekvivalente u hrvatskom jeziku iako nisu u potpunosti strukturno jednaki onima u bugarskom, ali semantički im savršeno odgovaraju, npr. *хвърлям/хвърля мъгла в очите* – *prodavati maglu*. Osim frazema, u radu su spomenute neke izreke iz naroda, što je često mjesto nastajanja i frazema iz ovog rada. U bugarskom frazeološkom rječniku zabilježene su i neke izreke sa sastavnicom padalina koje imaju sinonime, a pritom sadrže različite glavne sastavnice: *ти го плюеш по лицето, пък*

той се прави, че му капе роса от небето = *ти го плюеш, то вика: дъждец роси*. Neki od leksema su sastavnice više različitih, ali i sličnih po značenju frazema. Također, neki leksemi u bugarskom jeziku su sinonimi, a u hrvatskom postoji jedna riječ: bug. *мраз* i *слана* (mraz).

Redom leksemi *мъгла* (magla), *сняг* (snijeg) i *дъжд* (kiša) imaju najviše različitih frazema. Moglo bi se reći da je tome uzrok frekventnost samih leksema u govoru i pismu. Ove padaline i oborine stoljećima predstavljaju najčešće vremenske pojave na našim prostorima pa se stoga i navedeni leksemi u jeziku najčešće pojavljuju kao sastavnice ove skupine frazema.

1. Frazemi sa sastavnicom *magla/ мъгла*

Znanstveno gledajući, magla su vodene kapljice ili ledeni kristalići koji lebdeći u zraku smanjuju vidljivost u prizemnom atmosferskom sloju na manje od jedan kilometar. Radi se o *drevnoj hrvatskoj, sveslavenskoj i praslavenskoj riječi* (Ladan 2000: 877). Prema rječniku simbola, magla je *nešto neodređeno, prijelazni period između dvaju stanja odnosno razvojna faza u kojoj se oblici još ne razlikuju* (Chevalier-Gheerbrant 1983: 378), frazemi koji sadrže ovu sastavnicu također pokušavaju naglasiti nekakvu nesigurnu, nepoznatu situaciju, neznanje i nemogućnost rješavanja problema ili uopće nepostupanje po pitanju istoga. U prilog tome savršeno ide frazem *пълна мъгла* koji označava nešto potpuno nejasno i nerazumljivo. Upravo tako se i u raznim jednojezičnim rječnicima bugarskog jezika navodi kako magla u prenesenom smislu ima baš takvo značenje. Spomenimo i značenje magle u mitologiji u kojoj je ona *znak pramješavine opstanka u obliku mješavine zrak-voda-oganj* (Ladan 2000: 877). Valja napomenuti i da magla predstavlja *biblijski kaos prije šestodnevnog stvaranja svijeta* (Ladan 2000: 877). Dakle, možemo zaključiti kako magla oduvijek sa sobom nosi konotaciju mističnosti, nejasnoće. Narod je ova obilježja leksema *magla* iz života prenio u jezik te su tako nastali brojni frazemi sa sastavnicom *magla* u kojima ona predstavlja negativan aspekt određenih životnih situacija.

Hrvatski frazemi sa sastavnicom *magla* navedeni redom od najfrekventnijih do onih rjeđe korištenih u suvremenom hrvatskom jeziku i njihovi bugarski ekvivalenti:

HRVATSKI	BUGARSKI
<i>kao guske u magli</i> (ponašati se nerazumno, zbunjeno, izgubljeno)	<i>въртя се като гъска в мъгла</i> = <i>въртя се като патка(пате) в мъгла</i> (biti zbunjen, neodlučan)
<i>prodavati maglu</i> (davati lažna obećanja, govoriti neistinu)	<i>хвърлям/хвърля мъгла в очите</i> (promišljeno govoriti neistine, izbjegavati)

	istinu, zavoditi)
<i>uhvatiti/hvatati maglu</i> (bježati)	<i>вземам си/взема си мъглите</i> = <i>хващам/хвана мъглите</i> = забивам/забия <i>мъглите</i> (bježati iz nepodnošljive situacije)
<i>loviti maglu</i> (zanositi se nerealnim) [Hvatski frazeološki rječnik]	<i>гоня мъглите</i> = <i>гоня вятъра</i> = <i>гоня</i> <i>облаците</i> (baviti se nečim beskorisnim; težiti nerealnom cilju) [Нанова 2005]

Iako frazem *kao guske u magli* ima potpuni ekvivalent u aktivnom bugarskom jeziku (*въртя се като гъска в мъгла*) te se stoga može govoriti o njegovom internacionalnom statusu (zasada u južnoslavenskom kontekstu), valja napomenuti da se on smatra hrvatskim nacionalno obilježenim frazedom. Tako u svojoj knjizi tumači Dubravka Sesar, koja ističe kako je *razlog tomu povijesni događaj koji se zbio 1918. godine kada je Stjepan Radić, hrvatski politolog i velikan hrvatske povijesti, komentirajući odlazak Hrvata u Beograd, radi dogovora o osnivanju Kraljevine SHS izjavio da Hrvati srljaju prema Beogradu kao guske u magli* [Sesar 2011]. Tadašnje značenje frazema zadržalo se i danas, kako u hrvatskom, tako i u bugarskom jeziku, a glasi ponašati se neodlučno, zbunjeno, izgubljeno. Što se tiče strukture frazema, ona je jednaka u oba jezika, a glagol u hrvatskoj inačici može varirati (npr. *izgubiti se/ ponašati se/ biti kao guske u magli*). Slike dvaju promatranih frazema u potpunosti se podudaraju te se u oba jezika koriste u istom kontekstu i jedan je od najfrekventnijih frazema iz ove skupine te iz istog razloga ne bi trebao predstavljati problem prilikom prevođenja.

Za bugarski frazem *хвърлям/хвърля мъгла в очите* u hrvatskom jeziku postoji frazem s drugom sastavnicom koji bi po značenju i strukturi bio bliži bugarskom ekvivalentu, a glasi *bacati krafne* (bug. *понички*) *u oči*. Usprkos tome, ova se dva frazema mogu smatrati ekvivalentima jer se koriste u istom kontekstu, a znače govorenje neistine, izbjegavanje istine, zavođenje. Struktura navedenih frazema ne podudara se u potpunosti, ali značenje im je gotovo pa jednako. Iz spomenutoga je jasno kako isključivo o prevoditelju ovisi koji će frazem odabrati prilikom bugarsko-hrvatskog prijevoda jer se ova dva frazema smatraju sinonimskim parom, a ono po čemu se razlikuju jest kontekst, odnosno stilska obojenost. U obrnutom prijevodu, oba hrvatska primjera lako će zamijeniti vrlo zahvalan bugarski ekvivalent.

Značenje frazema *uhvatiti/hvatati maglu* je bijeg iz nepodnošljive situacije, a istu sliku Bugari mogu izraziti, osim frazedom *хващам/хвана си мъглите*, i dvama ekvivalentima:

забивам си мъглите i *вземам си мъглите*. Semantički i strukturalno ova se dva frazema u potpunosti podudaraju. Budući da se radi o potpunoj podudarnosti, i oba frazema sadrže sastavnicu prema kojoj su prepoznatljiva, problema prilikom učenja jezika, a također i prevođenja, ne bi trebalo biti.

Ostali hrvatski frazemi sa sastavnicom *magla*, koji nemaju ekvivalenta u bugarskom jeziku su: *sjećati se kao kroz maglu* (loše, mutno se sjećati, bez detalja), *dati komu maglu* (natjerati nekoga u bijeg), *putovati u maglu* (izgubiti se). Ostali bugarski frazemi sa sastavnicom *мъгла*, koji također nemaju odgovarajućeg ekvivalenta u hrvatskom jeziku su: *пълна мъгла* (nešto potpuno nejasno i nerazumljivo), *хващат ме/хванат ме мъглите* (nekontrolirano činiti gluposti, budalaštine, tj. 'hvata je bijes'), *забърквам се/забъркам се като патка (пате) в мъгла* (upasti u bezizlaznu situaciju, biti smušen i zbunjen), *вятър и мъгла = вятър работа* (nevažno, neozbiljno, beznačajno), *влача се като мъгла без вятър* (pokušavati nešto s velikim naporom), *лапам мъглата = лапам вятър = паса ветровете* [Нанова 2005] (ljenčariti, gubiti vrijeme, besposličariti), *мъгла ме влече по зелено усое* koji po značenju odgovara frazemu *вятър ме вее на бял кон*, a označava neozbiljnost i lakoumnost.

2. Frazemi sa sastavnicom *snijeg/сняг*

Snijeg je, znanstveno, oborina u krutom stanju, nastaje sublimacijom (od latinskog sublimis – visok, uzvišen, i glagola sublimare – uzvisiti: ili pretvaranje krute tvari u paru ili pare u krutu tvar) vodene pare u obliku heksagonalnih (šesterobridnih, šesterokutnih) kristala i zvjezdica. A takvo je značenje otprilike u običnom razgovoru „voda iz oblaka skrutnuta u pahuljice“. *Hrvatska riječ snijeg je i sveslavenska i indoeuropska. Većina indoeuropskih riječi za snijeg znače izravno snijeg, a mogu biti vezane i za pojmove zima, hladnoća, oborina, snježna padalina* (Ladan 2000). Nastaje iz vode, a nakon pada na zemlju i pri temperaturi većoj od 0°C ponovno se vraća u tekuće stanje, pretvara se u vodu. Sukladno tome, snijeg kao pojava je relativno prolazan, zadržava se pretežito u krajevima gdje vječno vlada zima i gdje ga ima u velikim količinama. Iz istog razloga, u frazemima snijeg uglavnom označava nešto nevažno, nebitno pa se koristi čak i za nekoga tko laže, tj. ne govori istinu. Jedini frazem koji smo uspjele usporediti na temelju sličnosti jest kombinacija kratke i duge forme. Pri upotrebi i jedne i druge forme, postiže se jednak efekt, jedino je razlika u širem i užem kontekstu u kojem se koriste jedna ili druga verzija. Zanimljivo je da, unatoč tome što je snijeg česta pojava u našim krajevima, u hrvatskom jeziku postoji mali broj frazema sa sastavnicom *snijeg*, a u svakodnevnom se govoru upotrebljava samo jedan kojeg ćemo u nastavku analizirati:

<i>mariti za nekoga/nešto kao za lanjski snijeg</i> (ne mariti za nekoga ili nešto, smatrati to nebitnim)/ <i>lanjski snijeg</i> (nebitno, beznačajno) [Hvatski frazeološki rječnik]	<i>разправяй го на ланския сняг</i> (nevažno, nebitno) / <i>лански (ланшен) сняг</i> (nebitno, besmisleno, beznačajno) [Нанова 2005]
---	---

Nešto što se smatra prolaznim i nevažnim u bugarskom i hrvatskom jeziku može se izraziti gotovo jednakim frazomom: *разправяй го на ланския сняг* = *лански (ланшен) сняг*; *mariti za nekoga/nešto kao za lanjski snijeg* = *lanjski snijeg*. Slika i značenje frazema se podudaraju u potpunosti u obje kombinacije. Dok je njihova struktura u potpunosti jednaka u drugoj, u prvoj kombinaciji ona se donekle razlikuje. Radi se o glagolima čije se osnovno značenje ne podudara jer nisu u istoj formi; budući da je u hrvatskom primjeru glagol u infinitivu, moguće je njegovo sprežanje i promjena forme prema potrebi, a kod bugarskog primjera imamo glagol koji se nalazi u imperativu te se pretpostavlja njegova vrlo ograničena upotreba. Također, iz tih se razloga može pretpostaviti problematičnim određenje funkcije frazema jer prevoditelj, nedovoljno poznavajući semantiku frazema, može pogrešno protumačiti isti, odnosno izokrenuti cijelu poantu. Ipak, zanimljivo je da je unatoč tome krajnja slika frazema identična.

Ostali hrvatski frazemi sa sastavnicom *snijeg*, koji nemaju ekvivalente u bugarskom jeziku su: *biti bijel kao snijeg* (biti vrlo bijel), *rasti kao gruda snijega kad se valja* (naglo narasti), *snijeg na kosi/snijeg na glavi* (sijeda kosa, sjedine). Ostali bugarski frazemi sa sastavnicom *сняг*: *запиши го на сняг* (nebitno nam je ono što nam netko govori), *вятър варен, сняг печен* (gluposti, besmislice i puste priče ili obećanja) koji je ujedno sinonim za frekventniji *дрън, дрън, та пляс*; *стопявам се/стопя се като мартенски сняг* = *топя се като мартенски сняг* (brzo i naglo mršavjeti, slabjeti, uslijed bolesti, stresa ili neke druge nepovoljne prilike), *като младо яре на нов сняг гледам* = *като теле в гръмотевица* (gledati zbunjeno, nalazeći se u neuobičajenoj neprilici, glupavo gledati i čuditi se).

3. Frazemi sa sastavnicom *kiša/ дъжд*

Kiša je napoznatija i najčešća među oborinama na našem području. Radi se o vodenim kapljicama kojima je promjer veći od pola milimetra. Zanimljivo je spomenuti da je kiša sinonim za dažd, a sam *dažd kao drevna hrvatska riječ za kišu, zapravo je iz praslavenskog doba *duždi, što daje starocrkvenoslavensko d'žd', koja se izgovara isto kao i termin za kišu, дъжд, u suvremenom bugarskom jeziku* (Ladan 2000). U Rječniku simbola je istaknut čak *spolni simbolizam kiše i ratarski simbolizam vegetacije kojoj je potrebna kiša da bi bujala* (Chevalier-Gheerbrant 1983:257). Tako, ako je netko *правен у дъжд*, tada želimo reći kako

je on visokog rasta, gdje dolazi do izražaja upravo simbolika plodnosti kiše i vjerovanja kako kiša utječe na rast. Za usporedbu frazema sa sastavnicom *kiša* navele smo sljedeće primjere za analizu:

<p><i>Nicati kao gljive poslije kiše</i> (nešto ili netko raste velikom brzinom, u velikoj količini)</p>	<p><i>Изникват като гъби <след дъжд></i> (neočekivana se pojavljivati u velikim količinama nečeg novog)</p>
<p><i>Imati čega kao kiše</i> (imati puno nečega) [Hvatski frazeološki rječnik]</p>	<p><i>Дъжд от стрели / Звезден дъжд</i> (obilje nečega, velika količina nečega što leti i pada) [Нанова 2005]</p>

Na svim razinama analize, frazemi *nicati kao gljive poslije kiše* te *изникват като гъби <след дъжд>* u potpunosti se podudaraju zbog čega njihovo shvaćanje ili prevođenje ne bi trebalo biti problematično. To potvrđuje i činjenica da se u oba jezika ovi frazemi koriste u istom kontekstu. Strukturalno, korištene su iste vrste i poredak riječi. Slika i značenje također se podudaraju pa oba frazema upotrebljavamo kada želimo istaknuti neočekivano brzu pojavu velike količine nečeg novog.

Kad govorimo o frazemeskom paru *imati čega kao kiše* i *дъжд от стрели; звезден дъжд*, na prvi je pogled teško povezati značenja s obzirom na njihovu različitu strukturu. Naime, u hrvatskom nam je jeziku jasnija slika zato što pojam kiše odmah priziva viziju obilja, dok je u bugarskom ekvivalentu naglašen figurativni aspekt frazema. S hrvatskog stajališta, u bugarskom frazemu pažnju više privlače leksemi koji se nalaze uz pojam *kiša*, a ne sama kiša što u konačnici može utjecati na razumijevanje značenja samog frazema te njegovu adekvatnu primjenu prilikom prijevoda. Ipak, unatoč različitoj strukturi ovih frazema, oni se u našim jezicima koriste kao ekvivalenti s obzirom na to da i u jednom i u drugom jeziku kiša kao glavna sastavnica frazema, označava veliku količinu nečega, dok je druga sastavnica promjenjiva te ima funkciju i nositelj je figurativnog aspekta.

Iako je frekventnost pojma *kiša* u oba jezika velika, primjetile smo da hrvatski jezik sadrži više frazema s tom sastavnicom u odnosu na bugarske ekvivalente. Hrvatski frazemi sa sastavnicom *kiša* za koje nismo pronašle ekvivalente u bugarskom jeziku su: *plakati kao kiša/kao kišna godina* (puno plakati = roniti krokodilske suze), *biti mokar/pokisao kao miš* (mokar do kože), *držati se kao pokisla kokoš/vrabac/pseto* (utučeno, nadureno, potišteno), *dobiti kišu batina* (dobiti puno batina), *kiša mu udara iz čela* (netko ima namrgođeno lice), *pljuštati kao kiša* (nastajati, dolaziti u velikom broju), *pasti kao s kišom* (odjednom se

pojavit), *sluti kao magare na kišu* (naslućuje otprilike, ne mari za logičke razloge). Posebno je zanimljivo spomenuti hrvatski frazem *kad nema kiše, dobra je i krupa* (u nevolji je dobro i ono što inače ne bi bilo) zbog činjenice da on ima svoj ekvivalent u bugarskom jeziku čija se značenja u potpunosti poklapaju. Ovaj bismo hrvatski frazem na bugarski preveli frazedom *когато няма риба и ракът е риба*. Međutim, ove frazeme nismo uzele u korpus koji smo analizirale s obzirom na to da oni u našim jezicima imaju različitu sastavnicu. Netko tko tek uči jedan od naših jezika ili nema puno iskustva u njihovom svakodnevnom korištenju, teško će bez iste sastavnice doći do ekvivalenta u drugom jeziku. Zbog toga ovdje naglašavam važnost konstantnog produbljivanja vlastitog znanja korištenjem raznih rječnika, konzultacija i svakodnevnom upotrebom oba jezika. Bugarski, pak, frazemi sa sastavnicom *дъжд* koji nemaju ekvivalent u našem jeziku su: *правен у дъжд* (visokog rasta), *мокър от дъжд не се бои* (mokar se kiše ne boji), *от дъжд на вятър* (nešto što se rijetko ili ponekad događa, s vremena na vrijeme), *след дъжд качулка /подир (но) дъжд качул* (kada se nešto napravi sa zakašnjenjem, kada više nije važno).

4. Frazemi sa sastavnicom *rosa/poca*

Rosa predstavlja vodene kapljice koje nastaju kondenzacijom vodene pare u najnižem sloju Zemljine atmosfere, a koje se talože za vedrih/prohladnih noći na vodoravnoj površini, najčešće biljkama. Sveslavenska riječ i ima indoeuropski korijen *eres- (teći, vlaga) (Ladan 2000). *Rosa* je pojam koji se razlikuje od ostalih sastavnica frazema koje smo do sada analizirale. Naime, ostali frazemi su uglavnom uz sebe vezali negativne konotacije, a s rosom je situacija obrnuta. Ona je zbog svoje čistoće i prolaznosti često poetski sinonim za mladost i ljepotu. Zanimljivo je da hrvatski frazemi s ovim leksemom nisu pronašli put do svog bugarskog ekvivalenta, kao ni obrnuto, ali smo ih zbog malog broja uvrstili u svoj rad. U nastavku donosimo zasebno hrvatske i bugarske frazeme. U hrvatskom jeziku brojimo samo dva frazema s ovom sastavnicom, a oni glase: *biti mlad kao rosa* (vrlo mlad, odisati mladenačkom svježinom), *biti mlad kao rosa u podne* (biti star, vremešan). U bugarskom smo, pak, jeziku pronašle samo jedan frazem sa sastavnicom *rosa*: *ти го плюеш по лицето, пък той се прави, че му капе роса от небето* = *ти го плюеш, то вика: дъждец роси* [Нанова 2005], a predstavlja čovjeka bez dostojanstva, osoba koja svjesno prelazi preko uvreda radi vlastitog postignuća nekog cilja jer svaku kritiku i uvredu shvaća samo kao običan komentar. Budući da za ovaj frazem nismo uspjele pronaći njegov ekvivalent u hrvatskom jeziku koji bi ga najtočnije zamijenio, u prevođenju predlažemo njegov doslovan prijevod ili pobliže objašnjenje u zamjenu za neadekvatan prijevod, odnosno zamjenu nekim drugim

frazemom u ovom slučaju. Svakako su nužne i konzultacije s drugim prevoditeljima i jezikoslovcima te rječnicima.

5. Frazemi sa sastavnicom *mraz*/ *мраз*

Znanstvena je odredba *ledeni kristalići koji nastaju sublimacijom vodene pare u zračnom sloju neposredno nad Zemljinom površinom*. Hrvatski *mraz* je vezan za glagol *mrznuti* (lediti se, pretvarati se u led od hladnoće, studeni). Sveslavenski korijen *mraz* – **morz*, ruski *moroz*. Indoeuropski korijen je **merg* (**mergi* – nabor); u osnovi je značenje „ježenje od studeni“ (Ladan 2000). Oba značenja imaju sasvim logičnu poveznicu sa značenjem leksema *mraz*.

<p><i>pasti komu kao mraz na obraz</i> (osramotiti se) [Hrvatski frazeološki rječnik]</p>	<p><i>попарва ме / попару ме сланата</i> = <i>кљомвам / кљомна главата</i> (<i>слана</i> je sinonim za <i>mraz</i> – ovaj frazem označava gubitak hrabrosti i samopouzdanja, melankoliju) [Нанова 2005]</p>
---	---

Iz tablice je vidljivo da smo u hrvatskom jeziku naišle na samo jedan frazem s tom sastavnicom, a u bugarskom jeziku postoji još i *обхваща ме мраз / обхване ме мраз* = *побиват ме / побият ме мразници*² = *облазват ме / облазят ме* <*студени (хладни)*> *тръпки* = *побива ме / побие ме мраз* <*по тялото (снагата)*> = *полазва ме / полази ме мраз* <*по тялото (снагата)*> (ježiti se od hladnoće, smrzavati se ili u prenesenom značenju u kojem *mraz* predstavlja trnce, jezu pa frazemi označavaju prisutnost straha i nelagode). Frazemi nemaju ekvivalente koji se podudaraju semantički i strukturno te stoga predlažemo zamjenu, odnosno upotrebu frazema sa drugim sastavnicama.

6. Frazemi sa sastavnicom *grad* (*tuča*)/ *град*

Grad je oborina koja nastaje u oblacima a sastoji se od nepravilnih ledenih zrna promjera od pet do pedeset mm (ali u nekim slučajevima i mnogo više), pa se govori i o veličini jajeta ili pak o još većim gromadama leda. Sinonim je i riječ *led*. *Tuča* je staroslavenski *tonča* (snažan pljusak). Temeljno je značenje ono što je nagomilano, gusto, a to pokazuje i litavski oblik *tankus* (gust). Sinonim *grad* je također sveslavenska i praslavenska riječ, a čuje se još i *led* i *krupa*. Bugarski frazem sa sastavnicom *град* je *град го бил* (čovjek neprivlačnog i neuglednog vanjskog izgleda). Ovaj nam je frazem zanimljiv zbog toga što on ima sinonim u hrvatskom jeziku, no javlja se problem kao i u slučaju frazema *kad nema kiše, dobra je i krupa*. Naime, sastavnica frazema je drugačija. U hrvatskom bi se jeziku frazem

² <http://www.napenalki.com/glossary.html>: избиване на студена пот по врата

zpad zo bul mogao prevesti kao *izgleda kao da ga je kamion/vlak pregazio, izgleda kao da ga je voda donijela*. Kontekst u kojemu se ovi frazemi mogu upotrebljavati je uglavnom isti, ali neiskusni će se prevoditelj i u ovom slučaju naći pred problemom ukoliko ne poznaje dovoljno hrvatsku, odnosno bugarsku frazeologiju.

ZAKLJUČAK

Osim našeg glavnog cilja, prilikom određivanja korpusa za daljnju analizu, uvidjele smo neke važne odrednice, zajedničke kasnije navedenim frazemima. U procesu nastajanja navedenih frazema, došlo je do metaforizacije padalina, a njihova obilježja su prenesena na druga područja života u kojima čovjek koristi padaline kao mehanizam opisivanja svojih ili tuđih osjećaja, karakteristika, ponašanja kao i raznih (ne)prirodnih pojava.

Prilikom izrade ovog rada, uvidjele smo kako nije uvijek najbolje rješenje zamjena frazema ekvivalentima iz drugog jezika samo zato što sadrže iste sastavnice. Nerijetko se kao prevoditelji i učenici drugog jezika susrećemo s problemima gdje imamo više mogućih rješenja pa se teško odlučimo za ono najbolje. Ponekad se događa da sami uopće niti nemamo adekvatnog rješenja. U svakom je slučaju potrebno dobro poznavanje materinjeg i onog drugog jezika, a u nedostatku znanja preporučeno je dodatno konzultiranje s rječnicima, iskusnijim prevoditeljima, predavačima, ali i kolegama. Svakako bi bilo dobro, ukoliko je moguće, prijevode kasnije provjeriti i s izvornim govornicima jezika na koji se tekst prevodio kako bismo dodatno utvrdili koliko je kvalitetan prijevod, odnosno je li u „duhu jezika“.

Библиография

Anić 2003: Anić, V. Veliki rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Novi liber, 2003.

Chevalier-Gheerbrant 1983: Chevalier, J., Gheerbrant, A. Rječnik simbola, Mitovi, sni, običaji, geste, oblici, likovi, boje, brojevi. Rijeka: Nakladni zavod Matice hrvatske „Liburnija“, 1983.

Ladan 2000: Ladan, T. Riječi; Značenje, uporaba, podrijetlo. Zagreb: ABC Naklada, 2000

Menac-Fink-Arsovski-Venturin 2003: Menac, A., Fink-Arsovski, Ž., Venturin, R. Hrvatski frazeološki rječnik. Zagreb: Naklada Ljevak, 2003.

Sesar 2011: Sesar, D. (2011). Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim [Sv.] 2. Zagreb: FF press, 2011.

Крумова-Цветкова 2008: Крумова-Цветкова, Л. Метафорични съчетания, фразеологизми и фразеологизирани конструкции с количествено значение (върху

материал от български, руски и полски). – В: Славянска филология. Т. 24. София, АИ „Проф. Марин Дринов“, 2008, 80 – 96.

Нанова 2005: Нанова, А. Фразеологичен синонимен речник на български език А-Я. София: Хейзъл, 2005.

Попов 2004: Попов, Д. Български тълковен речник. София: Наука и изкуство, 2004.